

Ion DRUȚĂ (3 septembrie 1928, comuna Horodiște, județul Soroca). Cele dintâi povestiri îi sunt publicate la începutul anilor '50. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, vede lumina zilei în 1953, fiind urmat de alte povestiri, apoi de romanul *Frunze de dor* (scris în 1955, publicat în 1957). Colaborează la ziarele *Țăranul sovietic*, *Moldova socialistă* și la revista *Femeia Moldovei*. Absolvă Cursurile Superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „A.M. Gorki” al Uniunii Scriitorilor din URSS (1957). Criticile distrugătoare din partea oficialităților comuniste din RSS Moldovenească vizând scrierile sale, mai ales romanul *Povara bunătății noastre* (1963, prima parte, *Balade din câmpie*, integral, *Povara bunătății noastre*, 1970), precum și filmul *Ultima lună de toamnă*, îl fac pe autor să se stabilească la Moscova (1959). Ca dramaturg, este autorul unui șir de piese montate cu succes atât în RSSM, cât și pe scenele multor teatre din fosta URSS și din străinătate: *Casa mare* (1961), *Doina* (1968), *Păsările tinereții noastre* (1971), *Horia* (1973), *Frumos și sfânt* (*Sfânta sfintelor*; 1974), *Cervus divinus* (1975), *Apotolul Pavel* (1996) și multe altele.

În 1967 i se decernează Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru nuvela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie*. După stabilirea la Moscova, publică în limba rusă mai multe volume de proză, eseistică și dramaturgie. Deține titlurile de Scriitor al Poporului (1988), membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992). Laureat al Premiului Național al Republicii Moldova în domeniul literaturii (2008) și al Premiului Constantin Brâncoveanu, secțiunea Literatură (2014).

Opera sa mai include romanele *Clopotnița* (1972) și *Biserica Albă* (1983).

În seria de autor Ion Druță a Editurii CARTIER au mai apărut romanele *Frunze de dor*, *Povara bunătății noastre*, *Clopotnița*, *Biserica Albă*, volumele de proză scurtă *Șapte de nuc*, *Horodiște*, *Daruri*, piesele *Casa mare*, *Doina*, *Păsările tinereții noastre*, balada epică *Plecarea lui Tolstoi* și volumele de eseuri și proză memorialistică *Grădina Domnului* și *Căsuța de la Răscruce*.

„Sunteți o persoană respectată, un scriitor îndrăgit, cărțile dumneavoastră sunt larg cunoscute, la noi și peste hotare. Credeți-l pe un om singuratic, atacurile la adresa dumneavoastră vor înceta, fără îndoială, și nimic nu va putea zdruncina recomandarea noastră pentru unul dintre cei mai buni scriitori ai noștri.”

Valentin KATAEV

CARTIER POPULAR

ION DRUȚĂ
Despărțirea apelor

Almanah epistolar

25 CARTIER

Din 1995, în toate librăriile bune

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune
din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, elefant.ro, Barnes & Nobles și pe www.cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.

E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.

E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România

Tel./fax: (021) 210 80 51

E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură.

Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Dorin Onofrei

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Ruxanda Sava

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic

Ion Druță

DESPĂRȚIREA APELOR

Ediția I, iunie 2020.

© 2020, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Druță, Ion.

Despărțirea apelor: Almanah epistolar / Ion Druță; coperta: Vitalie Coroban. – Chișinău: Cartier, 2020
(Combinatul Poligrafic). – 428 p. – (Cartier Popular / col. coord. de Gheorghe Erizanu,

ISBN 978-9975-79-891-4).

Text: lb. rom., rusă. – 1000 ex.

ISBN 978-9975-86-429-9.

821.135.1(478)-8+821.135.1(478).09=135.1=161.1

D 85

HULUBAȘII DE PE LUMEA CEALALTĂ

Scrisoarea din cufărul bunicii

De-i frig, de plouă, de bate vântul...

Cititorii mai în vârstă o fi ținând minte scena din „Frunze de dor” când la marginea satului se adunau femeile, copiii, bătrânii și stăteau cu sufletul la gură în așteptarea veștilor trimise de pe front. Am scris-o, cum s-ar zice, pe viu, căci nu trecuse multă vreme de la terminarea războiului, când se scriau și se trimiteau vești din satul de baștină până acolo unde explodau obuze și curgea sângele pârău. După trimiterea veștilor de acasă, oamenii se adunau grămăjoară și așteptau cu înfrigurare ce le va aduce poștașul de la cei scumpi și dragi. Apoi că nu era vorba doar de un singur sat, de un caz unic ce avusese loc doar în Valea Răzeșilor. În fiecare sat era un punct anume, fie lângă școală, lângă biserică sau lângă sovietul sătesc, unde se adunau sătenii în așteptarea poștașului...

Omului de azi îi vine greu să-și închipuie ce însemna pe atunci primirea unei scrisorele în trei colțuri, numite laconic de popor „hulubaș”. Pe timpul războiului nu se găseau nici plicuri, nici hârtie, scrisorile se așterneau pe ce se găsea, apoi foițele celea erau adunate în trei colțuri, cum făceau cândva copiii hulubași din foile de caiet, de le aruncau prin geamul școlii să vadă până unde vor ajunge hulubașii lor. Acum hulubașii ni se trimiteau nu de copii, ci de oameni în toată firea, și nu prin geamul școlii, ci de departe, din Ungaria, din Slovacia, din Moravia, și sătenii se adunau, stăteau prin frig și ploaie, așteptându-și hulubașul cum se așteaptă o minune, un dar ceresc.

Se întâmpla deseori că cel plecat la război tăcea cu săptămânile, cu lunile. Cei de acasă prindeau a-l boci și, când colo, le venea

veste de la cel pierdut, venea în trei colțuri, în chip de hulubaș, părea că, într-adevăr, vine de pe lumea cealaltă. Sărmanul a fost grav rănit, acum e în spital. Nu vă închipuiți bucuria celorla în mâinile cărora se lăsa acel hulubaș! Îl mângâiau, îl sărutau, îl duceau acasă în sân, îl citeau cu glas tare, o dată și încă o dată. După care îl aruncau undeva pe pervazul geamului și a doua zi uitau de el, pentru că războiul continua, sângele curgea pârâu, totul se relua de la capăt. Așteptarea de ieri, potolită pentru câteva ceasuri, se transforma peste noapte într-o nouă așteptare, la fel de înfrigurată.

Principala era să se termine odată războiul, să se întoarcă cei scumpi și dragi la vetrele lor, iar hulubașii, odată ce și-au îndeplinit misiunea, la ce ar mai fi ei buni? În gospodăria țărănească, totul trebuie să fie bun la ceva, să-și aibă rostul său. Scrisorile se scriu pentru a fi citite. Odată ajunse la destinație și citite, își pierd rostul. Țăranii nu sunt sentimentali, scrisorile, în concepția lor, nu depășesc prețul hârtiei pe care au fost scrise. De altfel, o vreme, scrisorile așa se și numeau – hârtie. Am trimis hârtie la băiet, am primit hârtie, așteptăm hârtie.

Prin anii '70-'80 ai secolului trecut, când intrase în modă amenajarea muzeului satului și fiecare sat ținea morțiș să aibă muzeul său, începuse o goană nebună după obiecte istorice, după rarități. Se adunau covorașe, păretare, suveici, spătare, fotografii de familie decolorate, sluțite de muște și de pioane ruginite. Apoi veni și rândul scrisorilor ostășești trimise de pe front. Vai de mine, vă aducem câte vreți, cu sacul vi le aducem. Păi, hai dar. Aduceți-ni-le.

Și au pornit cu toții prin sate în căutarea hulubașilor de pe front.

Vine blagoslovita Zi a Memoriei și se deschide muzeul satului în Valea de Sus. Făcut frumos, gospodărește, cu suflet. Donițe, pluguri, ciuturi, butoaie, coșuri împletite în două vițe, coșuri împletite în patru vițe, sape și greble de pe vremea lui Papură-Vodă, panorame de imagini cu frunțașii satului, încă o panoramă cu bărbații satului participanți la război, dar pe măsura numită „Ultima scrisoare”, unde urmau să fie adunate scrisorile celor căzuți

pe câmpul de luptă, așa-zișii hulubași de pe lumea cealaltă, nimic. Pustiu. Niciun hulubaș.

Nu s-au putut găsi, tovarăși, ce să-i faci, așa e lumea noastră, s-o primim așa cum este. Dar las' că mâine-poimâine se deschide muzeul în Valea de Jos, acolo-s gospodari adevărați, neam de răzeși, acolo un fir de ață nu se pierde din casa omului. Într-adevăr, un muzeu și mai și. Zeci, sute de obiecte, unele cărora sătenii nici rostul, nici denumirea nu le-o mai țineau minte. Panorame cu frunțașii producției, Panorame cu participanții la război. Pe măsura „Ultima scrisoare”, rezervată pentru scrisorile ostașilor căzuți în lupte, nicio scrisorică, niciun rând.

„Masa pomenirii” devine „Masa tăcerii”. Știa marele Brâncuși ce știa.

„Dar lăsați-ne odată în pace cu scrisorelele celea de pe front, nu mai scoateți sufletul din noi... Conținutul hârtiuțelor celea nu prezenta nimic, nu avea nicio importanță. Însuși faptul sosirii acelei scrisori era pe atunci important, și el spunea celor de acasă doar două cuvinte: SUNT VIU. Toate celelalte mărunțișuri și închinăciuni de sănătate la cutare și cutare, toate erau ca un fel de umplutură. Nu aveau importanță atunci, cu atât mai mult nu vor avea acum.”

Viața țăranului a fost și rămâne munca, o muncă grea, din zori până în noapte. Deseori, gonit de griji și nevoi, el nu are nici timp, nici puteri pentru a mai cerne o dată evenimentele zilei trecute, nemaivorbind de cele petrecute alaltăieri. Poate de aceea caută să scape cât mai repede de emoțiile ce i-ar răscoli memoria. Răstoarnă totul cu carul în așa-zisele vremi trecute, le uită pe toate cu hurta. Omul cu sapa are un singur izvorăș de energie – și pentru amintiri, și pentru prășitul popușoilor. Intuitiv, el își folosește timpul și energia rațional. Din amintiri, zamă nu se face, pe când cu o mămliguță caldă cu mujdei, de bine, de rău, se poate ierna.

Creion și hârtie curată, într-o casă țărănească, rar când vei întâlni. Și apoi la ce le-ar trebui? Când e nevoie să memorizeze ceva, fac o însemnare pe ce s-o nimeri, cu ce s-o nimeri. Așa se face că, deseori, se pot întâlni inscripții acolo unde nicidecum nu le

era locul. Pe reversul unei iconițe se poate citi: „vaca o umblat cu buhaiul la 10 iunie”. A scris ca să știe cam pe când vor avea lapte în casă, dar când anume părintele și fratele mai mare au căzut pe câmpul de luptă, asta stăpânul casei nu o mai ține minte.

— Erau pe undeva *pohoroncile* celea, în care se comunica când anume și unde anume soldatul cutare *pal gheroiceski smertu na pole boia*, adică și-a dat eroic viața pe câmpul de luptă, v-am tradus, dacă poate nu știți rusește. O vreme, mama le păstra împreună cu chitanțele de la predarea pâinii la stat. Celora ce aveau morți pe front li se ușurau oleacă impozitele, predau ceva mai puțin, ca să nu moară și ei aici, acum de foame. Dar mai apoi, cum ne-au acoperit colhozurile, adunându-se totul la grămadă, schimbându-se totul, s-au rătăcit, s-au pierdut pe undeva și chitanțele, și pohoroncile...

— Ei, hai, chitanțele și pohoroncile s-au pierdut, dar scrisorile lor? Că doar părintele și fratele mai mare, cât mai erau în viață, de acolo, de pe front vă scriau?

— Scriau ei, săracii, dar știți cum arătau, ce conțineau ele, scrisorile celea venite de pe front? La noi, rar cine avea patru clase terminate. Copiii erau de mici puși la muncă – pășteau vitele, pliveau, prășeau. Două-trei clase, și acelea pe apucate, glodurile țineau cu lunile, iar de încălțat și îmbrăcat nu prea. A ști carte pe atunci însemna trei lucruri: a scrie, a ceti și a număra până la o sută. Cum toate istea erau însușite, copiii erau luați de la școală. Scrisorile ostașilor noștri puteau fi citite o singură dată, și aceea cu mare chin. Litere românești amestecate cu cele rusești, rânduri ce veneau călare unul peste altul, nici punct, nici virgulă, și toate scrise în mare grabă, pe genunchi, pe o foaie ruptă dintr-o carte... Cine în satul nostru, și nu numai în satul nostru, în satele vecine, în tot raionul, în toată Moldova, se poate lăuda că mai păstrează o scrisorică venită de pe front?! Arată-mi-l, adu-l încoace, că eu, de unde am, de unde n-am, cumpăr scrisoarea, dau o mie de lei pe dânsa și o ducem împreună la muzeul republican!

Și totuși, arareori, se întâmplă minuni pe lumea asta. Se întâmplă ele și în Moldova. Când moda muzeelor sătești s-a cam trecut, și sărmatele muzee, cum se obișnuiește la noi, au căzut în pustiire, iată că, nici mai știi cum și de unde, apare la lumină câte un hulubaș, cu adevărat sosit de pe lumea cealaltă. Povestea unei asemenea mari minuni mi-a fost dat s-o aflu și eu. Mi-a povestit-o doamna Dogoș, o profesoară de la nord, de undeva de lângă Mărculești, oricum, un sat nu departe de Bălți. Era de mulți ani stabilită cu traiul și serviciul în capitală, dar, ca toți intelectualii din prima generație, păstra legătura cu satul natal. Se tot ducea din când în când s-o vadă pe maică-sa, să-și vadă rudele, vecinii, colegii de școală.

Într-o duminică, îmi povestește dumneaei, fiind în ospetie la părinți și rămânând singură în casă, tata, afumat de dimineață, dormea sub șopron, mama, dusă în sat cu dorul, și eu, puișor, nepuișor, dar, precum am zis, rămasă singură, curioasă ca toate femeile, ce-mi vine că am început a cotrobăi într-un cufăr moștenit încă de la bunica. Poate-poate, printre vechiturile cele, voi descoperi ceva care ar mai putea fi la modă. Tot scotocind printre fuste și șaluri mâncate de molii, dau la fundul cufărului de o foiță adunată în trei colțuri, un hulubaș, o scrisorică cum se trimiteau pe timpul războiului. Un scris ciudat, complet necunoscut.

Poate fi scrisoare de la tata, m-a trăsnit deodată un gând ca un fulger. Adevăratul meu părinte căzuse pe front, maică-mea era gravidă cu mine când el fusese mobilizat. M-a crescut cel de-al doilea tată.

Cum se întâmpla pe atunci, scrisorile de pe front veneau cu o foarte mare întârziere, căci trebuiau cenzurate, iar cârligele țaranilor basarabeni cereau o muncă serioasă pentru a fi descifrate. Pesemne, așa se întâmplase și atunci. Maică-sa a născut, apoi a venit la poartă poștașul cu *pohoronca*, cum se numeau buletinele ce anunțau căderea ostașilor pe câmpul de luptă. În trecut fie spus, fiecare țară își avea felul său de a aduce trista veste familiei

celui căzut pe front. În Germania, asemenea vești le aducea familiei învățătorul, în Franța și în Italia, preotul, în Anglia și în Statele Unite – comisarul militar. În Uniunea Sovietică, pesemne, dat fiind că jertfe erau mult prea multe, totul era lăsat pe seama serviciilor poștale. Cumplita veste ți-o transmitea și înmâna poștașul.

— Iaca, fa, de-amu gata. S-o dus și al tău, Dumnezeu să-l ierte.

I-au făcut o slujbă de pomenire în satul vecin, pentru că în satul lor, biserica era închisă, preotul se refugiase peste Prut. După care parastas, maică-sa, tânără cum era, cu un copil sugaci, avea a duce de una singură o gospodărie țărănească, îi venea greu și, mai de voie, mai de nevoie, s-a recăsătorit. Și când colo, apare poștașul la poartă cu o scrisorică de la bărbatul răposat. Biata femeie, având de acum altă familie, ca să nu apară în casă tensiuni, repejor a ascuns hulubașul în cufărul bunicii plin cu vechituri, și, cum l-a ascuns, a și uitat de el. Așa e printre țărani. Când își spune țăranul sie însuși: asta trebuie s-o uit, chiar o uită. Și nu că așa, ușurel. Țăranul uită adânc, fundamental, o dată pentru totdeauna.

Cu inima tremurândă de emoții, îmi povestea biata profesoară, desfac scrisorica și prind a citi.

Redau conținutul acelei scrisorele sumar, din memorie, așa cum mi s-a povestit. Mai întâi, scria el, mă închin de sănătate la cutare și la cutare, și la cutare, iar în rândul doi te rog să-mi scrii ce face micuța noastră, că erai gravidă când am plecat. Îmi spune inima că ai născut o fetiță, te rog să-mi scrii cum arată, cu cine seamănă și ce nume i-ai dat. La noi aici plouă, și eu stau ud learcă în tranșeu. Mă încălzesc numai cu gândul la fetița noastră. M-am rugat Domnului să semene cu tine, că eu, ca toți bărbații, așa și așa, da' tu chiar că ești arătoasă, curat fața neamului...

Țăranii sunt foarte zgârciți la laude când vine vorba de soții, considerând că sarcina bărbatului, în primul rând, e să-i știe soția de frică. Altminteri căsnicia nu se face, după părerea lor. La urma urmei, cușma să fie cușmă, broboada să fie broboadă, fiecare să-și știe locul. Și când colo, unul din lumea asta de mojici neciopliți,